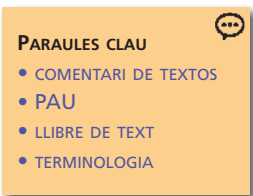

La terminologia en el comentari de textos de batxillerat i en les PAU

Gemma Lluch, Maria-Ángeles Serrano
ERI Lectura. Universitat de València

El comentari de textos és una prova en la qual els estudiants han de demostrar capacitats complexes de comprensió i d'escriptura a partir de models establerts. En l'actualitat, és una de les proves fonamentals a les PAU i, consegüentment, s'inclou en els llibres de text de llengua de batxillerat. L'article mostra els resultats de l'anàlisi comparativa de llibres de batxillerat i de diverses PAU per a respondre a la pregunta sobre com s'hi presenta el comentari i quina terminologia s'hi utilitza.

El comentari lingüístic de textos ha estat una eina constant en el treball de l'assignatura de llengua i literatura dels estudiants de l'educació secundària (Cuenca, 1996; Devís i Sendra, 2000; Salvador, 2009).

Paradoxalment, les investigacions sobre la seva presència en els llibres de text són escasses, molt més aquelles que ho fan amb un corpus definit i concret i una metodologia explícita i validada.

Quines diferències hi ha entre els llibres de text i l'exercici que realitzen els estudiants?

Aquest article vol respondre la pregunta següent: quina definició i quina terminologia s'utilitza sobre el comentari en els llibres de text i en les PAU? Concretament, quines diferències hi ha entre els llibres de text i l'exercici que els estudiants realitzen al final de l'ensenyament obligatori?

MÈTODE, PROCEDIMENT I MOSTRA

Per dur a terme l'anàlisi, adaptem la proposta metodològica utilitzada en la investigació de Duran Rivas (2012). Així doncs, hem seguit els passos següents:

1. Fixem el corpus d'anàlisi amb les PAU d'onze comunitats autònomes del curs 2011-2012 que s'han mantingut fins al moment de fer l'anàlisi (curs 2015-2016) i catorze llibres de text de batxillerat. La selecció ha estat determinada pels ítems següents:
 - Mostra representativa i diversa formada per les editorials que més llibres venen (les dades s'han

obtingut a partir d'una petita enquesta a editorials, llibreries i altres llocs de venda).

- Llibres de primer i de segon de batxillerat, ja que el comentari es treballa en els dos nivells educatius.
 - Llibres de català i de castellà i, sempre que siga possible, d'una mateixa editorial, ja que la pràctica habitual és que un centre educatiu els utilitzi conjuntament.
2. Realitzem una descripció densa del llibre complet per obtenir-ne les dades generals i localitzar les parts que centren el treball en el comentari de textos.
 3. Concentrem l'anàlisi en les unitats i en les parts d'aquestes, que inclouen explícitament el treball del comentari de textos i categoritzem els escrits que contenen:
 - Text redactat pels autors del manual al qual ens referim amb el terme *teoria*.
 - Textos utilitzats com a models d'anàlisi.
 - Activitats que s'hi proposen.
 4. Analitzem el text redactat pels autors del manual, «teoria»; els elements paratextuals que orienten la lectura de l'estudiant, «intertítols», i

l'examen de les onze proves amb un triple objectiu:

- Comparar la definició que la «teoria» proposa del comentari de textos.
- Identificar i contrastar la terminologia que s'hi utilitza.
- Comparar la terminologia dels llibres i de les proves d'accés a la universitat.

Per tant, hem seguit una anàlisi descriptiva, quantitativa i comparativa.

El corpus d'anàlisi està format per catorze llibres de l'assignatura de llengua i literatura de primer i segon de batxillerat publicats entre el 2009 i el 2013 (l'anàlisi s'ha realitzat durant el curs escolar 2014-2015, en el qual estan vigents els llibres de text i les PAU). Sis dels llibres corresponen a l'assignatura de valencià, llengua i literatura, i vuit, a la de castellà; d'aquests, quatre han estat editats per a la Comunitat Valenciana i quatre han sortit en l'edició general per a tot el territori espanyol. El quadre 1 (a la pàgina següent) en mostra el corpus general.

Per comparar els resultats d'aquesta primera anàlisi de les proves d'accés a la universitat, s'ha elegit una mostra d'onze comunitats autònomes del curs

Codi	Curs	Llengua	Any d'edició	Àmbit d'ús
01_VAL_1B	Primer	VAL	2013	Comunitat Valenciana
02_VAL_2B	Segon	VAL	2009	Comunitat Valenciana
03_CAS_1B	Primer	CAS	2011	Comunitat Valenciana
04_CAS_2B	Segon	CAS	2011	Comunitat Valenciana
05_CAS_1B	Primer	CAS	2012	Comunitat Valenciana
06_CAS_2B	Segon	CAS	2014	Comunitat Valenciana
07_VAL-1B	Primer	VAL	2014	Comunitat Valenciana
08_VAL-2B	Segon	VAL	2010	Comunitat Valenciana
09_VAL_1B	Primer	VAL	2013	Comunitat Valenciana
10_VAL_2B	Segon	VAL	2009	Comunitat Valenciana
11_CAS_1B	Primer	CAS	2011	Edició general
12_CAS_2B	Segon	CAS	2011	Edició general
13_CAS_1B	Primer	CAS	2011	Edició general
14_CAS_1B	Segon	CAS	2011	Edició general

Quadre 1. Corpus d'anàlisi (Font: elaboració pròpia)

2011-2012, amb la finalitat de comparar les possibles diferències en la terminologia elegida.

RESULTATS

Ubicació

En deu dels catorze llibres, el comentari s'ubica en un apartat específic que s'identifica amb el títol «Comentari de textos» o «Comentario de textos»; en la

resta, se situa en un apartat més ampli que usa el terme «Anàlisi de textos», «Taller de prácticas», «Tipología textual» o «Tècniques d'escriptura».

En tots els casos, però, el llibre inclou diferents marques paratextuals (color de les pàgines, escrits destacats en els marges de la pàgina, etc.) que identifiquen i que separen de la resta el contingut que s'hi treballa.

Definició

En tretze dels catorze llibres, s'hi inclou habitualment, en l'inici de la teoria de cada unitat, la definició del terme *comentari de textos*. L'anàlisi d'aquestes definicions ens permet generar les coincidències representades en el quadre 2.

Definició 1

La definició més utilitzada presenta el comentari de textos a partir

de les accions que ha de realitzar l'estudiant (en dos llibres de primer i sis de segon).

Exemples:

«Un comentari de text consisteix a determinar el tema que tracta l'autor i a analitzar-lo juntament amb els recursos expressius que ha emprat. Posteriorment, cal exposar l'opinió personal sobre el tema i l'estil que l'autor ha triat.»

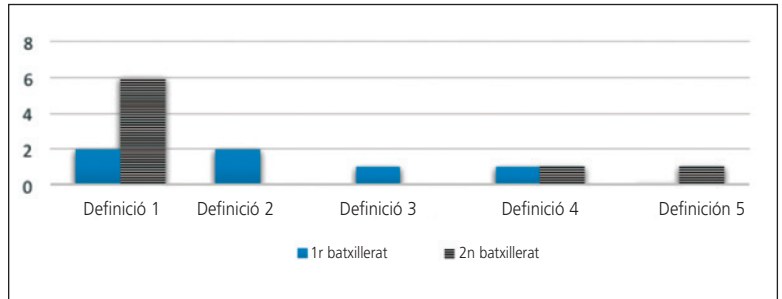
«[...] explicar què vol dir l'autor amb aquest text i quins recursos expressius ha utilitzat per aconseguir el seu objectiu.»

Definició 2

En dos llibres de primer, el comentari de text s'hi defineix en relació amb la utilitat que té en l'aprenentatge de la llengua.

Exemples:

«El comentari de textos és una eina útil en l'aprenentatge, perquè permet realitzar una lectura comprensiva, reflexiva i crítica sobre la informació que rebem.»
«El comentari de text és l'instrument bàsic per comprendre els textos.»

Quadre 2. Definició de *comentari de text*

Definició 3

En un llibre de primer, el comentari de text s'hi defineix a partir de les capacitats que l'estudiant ha de demostrar.

Exemple:

«Comentar un text és posar en evidència davant dels altres –o de tu mateix– que n'has copsat el contingut i la forma i que ets capaç d'interpretar-lo i de valorar-lo.»

Definició 4

Hi ha dos llibres que no defineixen el comentari de text, sinó que el presenten perquè és una prova de l'examen final dels estudiants.

Exemple:

«En l'examen de selectivitat que realitzaràs quan acabis aquest curs, has de fer un comentari crític d'un text. Aquest comentari sol tenir

un pes important en la totalitat de l'examen.»

Definició 5

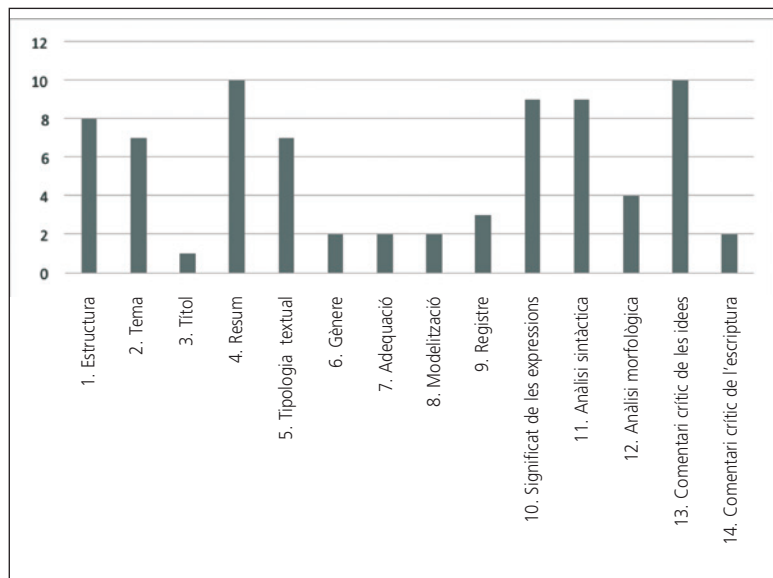
I un llibre defineix el comentari a través de les característiques que presenta.

Exemple:

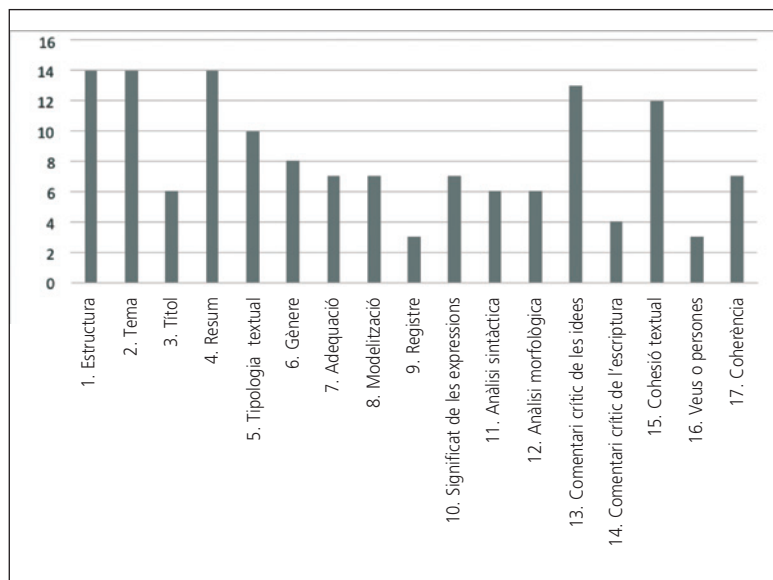
«El comentari crític de textos és una trobada de les nostres idees amb les idees i els pensaments dels altres.»

Terminologia

El quadre 3 mostra els resultats de l'anàlisi de la terminologia utilitzada en les onze PAU, i el quadre 4 (tots dos a la pàgina següent), els de la terminologia que es destaca en els «intertítols» i en la «teoria» dels catorze llibres de text de primer i de segon. En aquest darrer, per facilitar-ne l'anàlisi comparativa, hem classificat les dades seguint els mateixos ítems de les propostes que apareixen en les PAU.

Quadre 3. Termes utilitzats en les proves de comentari de text de les PAU (Font: elaboració pròpia)

Quadre 4. Termes utilitzats en els llibres de text (Font: elaboració pròpia)

En destaquem els resultats següents:

- La terminologia és similar en els llibres de primer i de segon de

la mateixa editorial, per tant, els resultats no són significatius per presentar-ne els resultats diferenciats.

- Els termes *resum del text* i *comentari crític* s'utilitzen en deu de les onze proves i en tots els llibres de la mostra, menys en un.
- La resta de la terminologia de les PAU apareix en els llibres de text de manera més irregular.
- Els termes *cohesió textual* i *coherència* s'utilitzen en dotze dels catorze llibres analitzats, però no en les PAU, que opten per l'ús d'una terminologia més genèrica.

CONCLUSIONS

Una vegada hem conclòs l'anàlisi dels llibres, en destaquem dos aspectes. En primer lloc, el fet que els llibres no presenten el comentari de textos a partir dels ítems, sinó que ho fan des de l'òptica dels estudiants, és a dir, de les accions que han de realitzar, en relació amb la utilitat que té en l'aprenentatge de la llengua o de les capacitats que l'alumne ha de demostrar.

En segon lloc, l'anàlisi comparativa del comentari de textos en una mostra de llibres de batxillerat i de les PAU de les assignatures de castellà i de valencià mostra una

coherència relativa en la terminologia utilitzada. Possiblement, la realització d'aquestes proves en finalitzar l'ensenyament secundari obliga les editorials a proposar un model unificat per a les dues llengües, a fi d'ajustar-se al model final de la prova. D'aquesta manera, l'ús coherent d'una terminologia compartida facilitarà el treball de l'estudiant en una prova amb grans dificultats, ja que reclama, d'una banda, una comprensió d'un text complex en profunditat i, d'altra, la construcció d'un text que presenta proves argumentades d'aquesta comprensió. ◀

📍 Nota

- * Aquesta investigació ha estat finançada pel projecte d'investigació Prometeu/2013/081, concedit per la Generalitat Valenciana als grups d'investigació d'excel·lència.

📖 Referències bibliogràfiques

- CUENCA, M.J. (1996): *Comentari de texts*. Picanya. Bullent.
- DEVÍS, A.; SENDRA, J. (2000): «Un model de comentari de textos per al batxillerat». *Articles de Didàctica de la Llengua i de la Literatura*, núm. 22, p. 57-66.
- DURAN RIVAS, C. (2012). «El tractament del mode verbal en els llibres

de text». *Bellaterra: Journal of Teaching and Learning Language and Literature*, núm. 2, p. 25-42.

SALVADOR, V. (2009): «Virtualidades educativas del análisis textual». *Lenguaje y Textos*, núm. 30, p. 19-33.

👤 Adreces de contacte

Gemma Lluch
Maria-Ángeles Serrano
 ERI Lectura. Universitat de València
Gemma.Lluch@uv.es
M.Angeles.Serrano@uv.es

Aquest article fou rebut a ARTICLES DE DIDÀCTICA DE LA LLENGUA I DE LA LITERATURA el mes de març de 2016 i acceptat el mes d'abril de 2016 per ser-hi publicat.